

Aktivismista akateemisesti

FULLER, DUNCAN & ROB KITCHIN (2004; toim.). *Radical theory/Critical praxis: Making a difference beyond the academy*. 171 s. Praxis (e)Press, Vernon & Victoria. Maksuton pdf-verkkopublication osoitteessa <www.praxis-eypress.org/rtpc/contents.html>

Northumbrian yliopistossa Newcastlessa maantiedettä opettavan Duncan Fullerin ja irlantilaisesta National Institute of Regional and Spatial Analysis -tutkimuslaitosta johtavan Rob Kitchinin toimittama artikkelikokoelma tarjoaa edustavan katsauksen kriittisen maantieteen nykytilaan. Lukijalle selvää, mitä alalle on tapahtunut sitten tarunhoitoisten 1960- ja 1970-lukujen ja mistä uudesti radikalisoituvassa maantieteessä keskustellaan. Näkemys vaikuttamisen tarpeellisuudesta yhdistää yhä kriittisiä tutkijoita, mutta he kiistelevät teorian ja käytännön yhdistämisen tavoista. Monet ovat kyllästyneet pelkään retoriseen puheeseen tutkimuksen kyvystä muuttua ja kysyvät, onko radikaalimaantieteen pioneerien ajatuksia hyödynnetty riittävästi tai edes järkevästi. Lisämakua keskusteluun ovat tuoneet opetussektorin poliittiset ja taloudelliset muutospaineet kohti uusliberaalia tietotaloutta. David Harvey kirjoitti 1970-luvulla yhteiskuntasuuntautunutta maantiedettä, jonka vaikuttavuuteen hän itse uskoi. Nyt yhteiskunnallinen merkittävyys on peruste tutkimusrahoituksen saamiselle, mutta kuka määrittelee, mikä on merkittävää ja kenelle? Näitä keskusteluja kietoo tässäkin teoksessa yhteen aktivismin ja akateemisuuden välisen ”kolmannen tilan” ja vaihtoehtoisten akateemisten toiminnan mallien hahmottelu. Pyrkimyksenä on tutkijoiden ja aktivistien yhä tiiviimpi yhteistyö ja viime kädessä koko akatemia-aktivismi-jaottelun purkaminen.

Don Mitchell aloittaa räväkästi ironisoimalla aktivistitutkijoiden kustannuksella: nämä tekevät itselleen, maantieteelle ja yhteiskunnalle karhunpalveluksen potemalla päivät pitkät syyllisyyttä siitä, ettei heillä ole tarpeeksi aikaa olla kaduilla osoittamassa solidaarisuuttaan sorretuille tai ettei akateeminen koulutus suo heille mitään erityis-oikeutta kertoa ihmisille, miten asiat oikeasti ovat. He eivät kuitenkaan pohdi tärkeintä kysymystä: ”Mikä on tutkijan paras keino vaikuttaa?” Mitchell neuvoo Karl Marxin oppeihin nojautuen suutaria pysymään lestissään: joskus parasta mitä maantieteilijät voivat radikaaleina oppineina tehdä yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi on käyttää radikaalia oppineisuuttaan. Mitchellin oma tutkimus osoittaa, miten Yhdysvaltain korkein oikeus on tulkinnoillaan rajoittanut perustuslaillista sanan- ja kokoon-tumisvapautta määrittelemällä missä, milloin ja miten tuota oikeutta on luvallista käyttää. Näin valtiovalta on salakavalasti rajoittanut kansalaistensa vaikuttamiskanavia ja yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuutta hyödyntää julkista tilaa on rajoitettu. Kaiken tämän emansipovan tiedon Mitchell on tuottanut aktivistitutkijoiden oppien vastaisesti esittämällä teoreettisia väitteitä tieteen keinoin, vieläpä pääasiassa akateemiselle yleisölle.

Jessica Dempsey ja James Rowe hyväksyvät Mitchellin lähtökohdan. Jos maantieteellä on aktivisteille jotain annettavaa, se nousee ensi sijassa teoriasta. Dempsey'n ja Rowen kaipaama poststrukturalismi on kuitenkin Mitchellin painajainen, koska siitä puuttuu sitoutuminen ”totuuteen”.

Lopullista totuutta ei Mitchellkään tohdi vaatia, mutta totuuden osittaisuutta ei ”post-suuntausten” tapaan tule juhliä. Sen sijaan siitä on pyrittävä tekemään täydellisempi ”sellaisena kuin sen tässä ja nyt voimme kykyjemme rajoissa tietää” (s. 28). Dempsey ja Rowe taas eivät hyväksy tällaisen ”valmiiksi annetun ikuisen oikean” puolesta kamppailemista. Heidän mielestään radikaali tutkimus ei saa koskaan olla ryhmittäytymistä valmiiksi määriteltujen eettisten olemusten taakse, vaan kuhunkin tilanteeseen sopiva eettinen näkemys tulee muodostaa kamppailun kuluessa. Sitoutuminen kamppailuun ja sen eettiseen oikeuteen tulee heidän mukaansa tärkeäksi vasta, kun toimijat itse tuottavat ne merkityksellisiksi.

Sama logiikka pätee tiedeinstituutiossa toimimiseen. Niin kauan kuin tutkijat saavat itse osallistua tutkimuksensa merkittävyyden arviointiin ja arvioinnin kriteerien määrittelyyn, aito kriittinen ote tutkimuksessa voi säilyä. Chris Wilbert ja Teresa Hoskyns arvostelevat raikkaassa artikkelissaan sellaista soveltavaa tutkimusta, josta kriittinen ote putoaa pois. Monet yritykset korostaa maantieteen yhteiskunnallista merkittävyyttä perustuvat ajatukselle, että maantieteessä olisi jo riittävä teoreettinen pohja jolta siirtyä yhteiskuntaa suoraan hyödyttävään tutkimukseen. Jos Wilbert ja Hoskyns ovat oikeassa eli maantiede ei ylipäättään ole kovin teoreettinen tieteenala, sen lähtökohta Suomessakin käytävään keskusteluun yliopistojen kolmannesta tehtävästä muotoutuu teoriasuuntautuneista yhteiskuntatieteistä poikkeavaksi. Kaksikon mukaan ongelma on pikemminkin se, että maantieteessä tehtävä soveltava tutkimus ei kohtaa poliittisen vaikuttamisen kanavia. Siksi empiirisen tutkimuksen rinnalla olisi kehitettävä teoreettisia kykyjä osallistua keskusteluun tutkimuksen vaikuttavuudesta. Tutkimuksen määrän ja kategorisoidun laadun jatkuva mittaaminen ja määrärahojen sitominen näihin mittareihin vähentävät mahdollisuutta tehdä raja-aitoja ylittävää tutkimusta, koska sitoutuminen yliopistomaailman ulkopuoliseen toimintaan ei välttämättä näy tuotospisteytyksissä.

David Sibley käyttää psykoanalyttista teoriaa tieteellisten instituutioiden tarkasteluun ja toteaa, kuinka intohimoinen akateemisen pääoman kasaaminen on älyllisesti tuottamatonta ja kääntyy lopulta aina tutkijayhteisöä itseään vastaan. Vaikka jatkuva arviointi oikeutetaan apuvälineenä, jolla tutkimusta suunnataan yhteiskuntaa palvelemaan teemoihin, Sibley toteaa näiden turvattomuutta poistamaan luotujen rakenteiden tuottavan lisää turvattomuutta. Myös Paul Routledge korostaa tutkimusrahoituksen uudelleen järjestelyn johtavan kilpailuasetelmaan, joka rajoittaa erityisesti mahdollisuutta kehittää kollektiivista kriittistä tietoisuutta ja toimintaa yliopistoissa. Eräs keino pysyä jaloillaan on pyrkiä luomaan tilapäistä yhteistä maaperää yliopisto- ja muun maailman välille. Melissa Gilbert ja Michele Masucci esittelevät kriittisestä pedagogiikasta ammentavassa artikkelissaan, miten opiskelijoiden roolia tällaisena paikallisyhteisöjen ja yliopiston välisenä linkkinä voitaisiin vahvistaa.

Kirjan kiintoisin anti on empiiristen huomioiden tarjoaminen toistaiseksi varsin käsitteelliseen kolmas tila-keskusteluun. Erityisen valaisevia ovat Robert Wiltonin näkemykset kriittisen etäisyyden säilyttämisestä osallis-

tuvassa tutkimuksessa, Pamela Mossin naisten asumisolojen parantamiseen tähtäävässä aktivistityössään aistimat jännitteet ja Keith Halfacreen analyysi siitä, miksi kolmannen tilan haltuunotto ja aktivistien äänellä puhuminen ovat epäonnistuneet kahden arvostetun radikaalitutkijan tapauksessa. Routledge jatkaa käsitteellistä keskustelua etsimällä kiinalaisen sotapäällikkö Sun Tzun 2 500 vuotta sitten kirjoittamasta *Sodankäynnin taito*-klassikosta strategioita, joilla paremmin luoda ja hallita kolmatta tilaa. Maaston ja vastustajan tuntemisen strategiat auttavat muotoilemaan kriittistä maantiedettä, joka pystyy liikkumaan erilaisissa ympäristöissä (akademia, aktivismi) ja paitsi tunnistamaan niiden erilaisuuden, myös muodostamaan yhtäläisyyksiin perustuvaa poliittista toimintaa. Hyvin samantapaista tutkimusohjelmaa hahmottelee Paul Cloke kirjoittaessaan tutkijan käytettävissä olevista ”kontaktitiloista”, joissa liikkuaan tämä joutuu kohdakkain toiseuden kanssa. Maantiede on oppinut ymmärtämään toiseutta lähinnä sen tuottamisen tavan kautta. Aihetta voidaan kuitenkin lähestyä myös emotionaalisenä sitoutumisena toiseuden arvostamiseen. Tämä kyky maantieteeltä vielä puuttuu, eikä tutkimusrahoitusjärjestelmän kehitys ainakaan lisää pitkäkestoista tunteikasta sitoutumista vaativan tutkimuksen viehättävyyttä. Uudelleen radikalisoituvan maantieteen mitaksi on vaikeuksista huolimatta otettava se, miten maantieteilijät onnistuvat menemään akateemisen toimijuutensa taakse ja löytämään arvostusta toiseudelle. Sekä Cloke että Moss penäävät tutkijoilta refleksiivisyyden nimissä kaikkietävän aseman hyökkäämistä. Tällöin ei myöskään ole olemassa mitään tiedemaailman ulkopuolista vaan ainoastaan ”tässä ja nyt”.

”Tässä ja nyt” ei välttämättä sijaitse yliopistoissa, kuten Perla Zusman huomauttaa pohtiessaan syitä eroihin latinalais- ja angloamerikkalaisen kriittisen maantieteen keskusteluissa. Zusman arvostelee angloamerikkalaista keskustelua – siis suurta osaa kirjan kirjoittajista – jossa aktivismi kumpuaa kenttätöistä tutkimusvaiheena. Tällainen aktivismikokemus palvelee aina akateemisen kasvojenkohotuksen välineenä ja ruokkii usein vain akateemista tuotantoa. Zusman hahmottelee tieteellistä toimintaa, joka olisi jotain muuta kuin tutkimuslähtöistä. Tällöin ensisijaisena lähtökohtana on yksilön yhteiskunnallisesta asemasta riippumaton poliittinen sitoutuminen. Esimerkkinä Zusman esittelee omaa toimintaansa Barcelonan kaupunkikehityksen vastustamiseksi. Lukija joutuu tosin kamppailemaan Zusmanin ”tutkijalla ei ole erityis-aitoja eikä -tehtävää” -väitteen (s. 144) kanssa: eikö hän vain kieltäydy hyväksymästä poliittisessa toiminnassaan käyttämäänsä tieteellisiä erityisaitoja? Perusajatus kenttä-

työaktivismiin akateemista keskustelua määräävästä asemasta on kuitenkin arvokas sivuhuomautus, jolle löytyy vastakaikua Larch Juckes Maxeyn muotoilemasta *refleksiivisen aktivismin* ajatuksesta. Aktivismi on jotain johon kiinnitymme jokapäiväisessä elämässämme. Se on tilannesidonnaista, pienistäkin saavutuksista iloitemista. Se on pitkällä tähtäimellä kasautuvaa, mutta ei pakota suremaan sellaista mitä ei pysty tekemään. Jos yhteiskunta on jokapäiväisten toimintojemme tuottama, ei ole mitään syytä kuvitella, etteikö jokainen valintamme vaikuttaisi maailmamme muotoon. Kriittisen pohdinnan tehtävä on yksinkertaisesti paikantaa meidät paremmin näihin prosesseihin. Maxeyn sympaattinen kirjoitus on oiva lopetus kirjalle, sillä se ei syyllistä. Samalla hän todistaa, kuinka kriittinen maantiede voi hedelmällisesti yhdistää teoreettisia leirejä (gandhilainen filosofia, poststrukturalismi) ja ylittää yliopiston ja paikallisyhteisöjen rajoja.

Poikkeavaa teoksessa on se, että se on verkkojulkaisu, jonka syntyvaiheet heijastavat kriittistä suhtautumista tieteen pelisääntöihin. Julkaisun taustalla on joukko konferenssisitelmää, joista toimittajat kokosivat teemoiltaan yhtenäisen kokonaisuuden ottaen huomioon myös valittujen kirjoittajien oletetun markkina-arvon. Arvostetulta kustantajalta saatu palaute muutti kuitenkin suunnitelmia: myönteinen julkaisupäätös olisi edellyttänyt kriittisen sävyn heikentämistä. Tilanne on absurdi. Jos kaupalliset näkökohdat edellyttävät kritiikin sivuuttamista, tiedeyhteisö on menettänyt tuottamansa tiedon hallinnan. Siksi tarvitaan tieteelliseen arviointimenettelyyn sitoutuneita kustantajia, joiden ei tarvitse päätöksissään punnita ensisijaisesti taloudellisia riskejä. Suurin osa tämän kirjan artikkeleista olisi varmasti saatu julkaistua korkeatasoisissa tieteellisissä lehdissä, mutta silloin olisi menetetty sitoutuminen yhteiseen projektiin.

Lukijalle nykyinen lopputulos on parempi: kokonaisuus on tasapainoinen mutta haastava ja tekstit löytyvät yhdestä paikasta, vieläpä maksutta. Ehkä ilmaisuus houkuttelee lukijoiksi myös niitä, joita kiinnostaa kurkistaa kriittisen maantieteen käytäntöihin mutta joiden mielenkiinto on muualla. Verkkojulkaisemisen helppous näyttää tuovan mukanaan myös huolimattomuutta: muutaman kirjoitusvirheen lisäksi sivuilla on kiusallisen paljon taittovirheitä, jotka voitaisiin yhä korjata. Eikä tietenkään sovi unohtaa, ettei kirjoittaja voi olla varma, miten tällainen julkaisu seuraavassa arvioinnissa pisteytetään.

SAMU PEHKONEN
Maantieteen laitos,
Joensuun yliopisto